

2024 ROK MARKA HŁASKI

**90. rocznica urodzin
Marka Hłaski**

Prezentację przygotowała Agnieszka Skoczylas

UCHWAŁA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 28 lipca 2023 r. w sprawie ustanowienia roku 2024 Rokiem Marka Hłaski

/M.P. Warszawa, dnia 16 sierpnia 2023 r. Poz. 847/

„W 2024 roku przypada dziewięćdziesiąta rocznica urodzin Marka Hłaski wybitnego polskiego prozaika i autora scenariuszy filmowych.

Debiutował w 1954 roku opowiadaniem „Baza Sokołowska”, a wysokie noty krytyków, Nagrodę Literacką Wydawców i uznanie czytelników zdobył tomem opowiadań „Pierwszy krok w chmurach”. Zarówno w tym zbiorze, jak i w następnych utworach ukazywał, omijając socrealistyczny sztafaż, niełatwą codzienność zwykłych ludzi. Wiarygodne ujęcie rzeczywistości i potoczny język zjednały mu rzesze czytelników. (...)

Opublikowanie opowiadania „Cmentarze” nakładem Instytutu Literackiego we Francji zamknęło Hłasce drogę powrotną do Polski. Od tego czasu zaczęła się Jego emigracyjna epopeja. Tułaczka po świecie owocowała kolejnymi utworami takimi jak: „Sowa, córka piekarza”, „Wszyscy byli odwrócenii”, „Drugie zabicie psa” oraz wspomnieniami „Piękni dwudziestolenni”.

Marek Hłasko był pisarzem, który potrafił nasycić banalne motywy i tematy zaczerpnięte z potocznego życia głęboką treścią egzystencjalną. Dzięki temu Jego twórczość ma wymowę uniwersalną. Swą bezkompromisowością, także wobec komunistycznej rzeczywistości, przyciągał do siebie pokolenia młodych ludzi z różnych zakątków świata. Jego książki były tłumaczone na niemal wszystkie języki europejskie oraz na japoński, koreański i hebrajski.

Sejm RP, biorąc pod uwagę uniwersalny wymiar twórczości Pisarza, ustanawia rok 2024 Rokiem Marka Hłaski”.

90 rocznica urodzin Marka Hłaski

*Życie, które mi dano,
jest tylko opowieścią;
ale jak ja ją opowiem,
to już moja sprawa.*

MAREK

HŁASKO

1934 - 1969

Marek Hłasko – polski James Dean

Nazywano go polskim Jamesem Deanem. Jego biografia do dziś funkcjonuje niczym legenda. Był buntownikiem, awanturnikiem i prowokatorem, chwilowym ulubieńcem komunistycznej władzy i jej postrachem. Z ogromną wrażliwością i wnikliwością opisywał egzystencjalne dramaty podobnych do niego samotników w świecie rozpadających się wartości - w smutnej i zafałszowanej rzeczywistości Polski Ludowej. Jego zbeletryzowany pamiętnik „Piękni dwudziestoletni” został napisany w Maisons-Laffitte. Pierwsze fragmenty ukazały w „Kulturze” w 1965 roku, ale na publikację w kraju czekał ponad dwadzieścia lat. Problemy, jakie napotkał Marek Hłasko w związku z wydaniem swojego dzieła, podkreślają jego nonkonformistyczną postawę wobec otaczającej go rzeczywistości. Był to bowiem twórca, który głosząc autentyczność oraz indywidualizm, nie mógł odnaleźć się w świecie PRL-u.

O autorze

Marek Hłasko urodził się 14 stycznia 1934 r. w Warszawie jako syn Macieja Hłaski (zm. 1939) i Marii z Rosiaków. Ojciec przyszłego pisarza był prawnikiem, pracował w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Matka studiowała polonistykę, prawo i romanistykę, ale nie uzyskała żadnego dyplomu. Kiedy Marek miał trzy lata, jego rodzice rozwiedli się. Chłopiec został z matką. Niemal przez cały okres okupacji Maria Hłasko z synem mieszkała w Warszawie. Marek chodził do szkoły, a matka prowadziła stragan z artykułami spożywczymi. Po upadku powstania warszawskiego oboje tułali się po Polsce, mieszkali m.in. w Częstochowie, Białymstoku i Chorzowie, by w 1947 roku przenieść się do Wrocławia. Tu matka po raz drugi wyszła za mąż.

Debiut

W 1952 r. nawiązał kontakt ze Związkiem Literatów Polskich i działającym w tej organizacji Igorem Newerlym, pełniącym rolę opiekuna młodych, przedstawiał się jako niewykształcony szofer, który w wolnych chwilach po pracy próbuje opisać swoje życie.

Jego literackim debiutem było opublikowanie opowiadania „Baza Sokołowska” na łamach „Sztandaru Młodych” w 1954 roku.

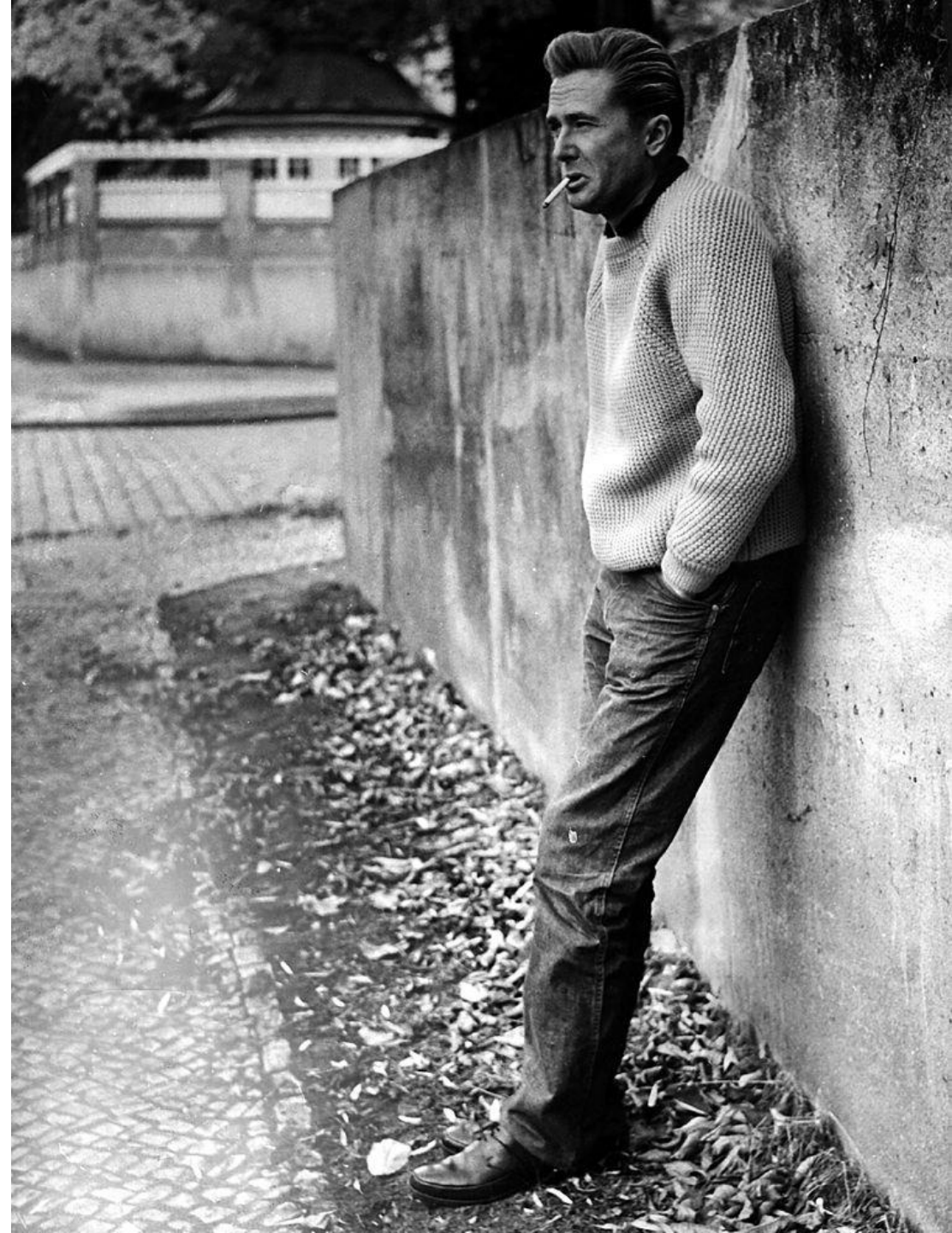
„Urzekał cyzelowaną, ascetyczną prozą, jaką po polsku się jeszcze nigdy nie pisało. Stał się naszym głosem, naszym Jamesem Deanem, Elvisem Presleyem – nikt nie miał takiego wpływu na młodzież. Chwytałyśmy za piórka, każdy chciał być Hłaską” (Henryk Grynberg).

Emigracja

W 1958 r. otrzymał przyznaną pierwszy raz po wojnie Nagrodę Literacką Wydawców za rok 1957. Duże zainteresowanie prasy i publiczności wywołał film Wojciecha Hasa *Pętla*, który na początku 1958 r. wszedł na ekrany kin. Sukcesy pozwoliły mu na wyjazd zagraniczny, 21 lutego 1958 roku odleciał do Paryża. Przez pierwsze miesiące pobytu we Francji mieszkał w siedzibie Instytutu, w Maisons-Laffitte. W 1958 r. pisarz przyjechał do Paryża na zaproszenie Instytutu Literackiego Jerzego Giedroycia. Kontakty ze środowiskiem emigracyjnym nie mogły nie odbić się na decyzjach władz. Nie przedłużono mu paszportu, zapewne też po powrocie do kraju nie mógłby już wyjechać za granicę. Pisarz otrzymał azyl w Berlinie Zachodnim (1958). Od tej pory mieszkał i tworzył w krajach Europy Zachodniej, Izraelu i Stanach Zjednoczonych.

Marek Hłasko, fot. Zemmann H./ SV-Bilderdienst / Forum

Marek Hłasko
z Sonią Ziemann

„Wiem, że nie wrócę do Polski już nigdy...”

W kraju trwała nagonka na pisarza. Podróżował on w tym czasie po Europie: przebywał we Włoszech, Szwajcarii, Niemczech. W październiku 1958 r., w Berlinie Zachodnim, poprosił o azyl polityczny.

W lutym 1961 r., po powrocie do Europy, wziął ślub z Sonią Ziemann. Podróżował po Europie: przebywał w Monachium, Berlinie, Zurychu, Londynie, Wenecji. W 1963 r. spędził miesiąc w areszcie za zatargi po pijanemu z policją. W latach 1963–1965 spędził łącznie 242 dni w klinikach psychiatrycznych. W 1964 r. w Jugosławii spotkał się z matką, która wyjechała tam na wycieczkę.

„Wysiadając z samolotu na lotnisku Orly [1958 r.] myślałem, że najpóźniej za rok będę z powrotem w Warszawie – pisał w „Pięknych dwudziestolecich”. – Dzisiaj wiem, że nie wrócę do Polski już nigdy; pisząc to jednak wiem także, że chciałbym się omylić. Przez wiele lat nie mówiłem po polsku; żona moja jest Niemką; wszyscy moi przyjaciele są Amerykanami lub Szwajcarami i z przerażeniem zauważyłem, że począłem myśleć w obcym języku i tłumaczyć to sobie na polski. Wiem, że to oznacza mój koniec; moi grabarze z Warszawy nie pomylili się (...).”

Aklimatyzację za granicą uniemożliwiał mu brak talentu do języków obcych. Wiódł życie tułaczce, chwytając się pracy robotniczej w celu zapewnienia sobie podstawowych warunków bytowych.

W Izraelu (1959 – 1961 i kwiecień-maj 1969)

W 1959 r. wyjechał do Izraela. Tam współpracował z czasopismem „Maariv”. Zarabiał wykonując ciężkie prace fizyczne. Ciągle starał się o powrót do kraju.

W połowie kwietnia 1969 r. znalazł się po 9 latach ponownie w Izraelu, by asystować przy realizacji filmu „*Wszyscy byli odwrócenii*” z udziałem Sonii Ziemann.

Hłasko mówił, że prawdziwych przyjaciół ma tylko w jednym miejscu na kuli ziemskiej – w Izraelu. „Są tu ludzie, których znam po 15 lat i którzy mi pomogli wówczas: przyjechałem bez pieniędzy, musiałem zarabiać na chleb. Pomagali mi znaleźć pracę. Nie byłem sam – miałem do kogo przyjść, z kim rozmawiać. Znalazłem u nich dom. Kim są ci ludzie? To zbyt prosta odpowiedź: są polskimi Żydami. Ale co to w ogóle znaczy <<polski Żyd>>? Co to w ogóle za rozróżnienie? Odmawiam odpowiedzi na pytanie <<kim są polscy Żydzi>>. Wiem tylko, że byli to niejednokrotnie najlepsi ludzie. Wnosili w polskie życie ferment i ożywienie. Byli myślicielami i maniakami prawdy”.

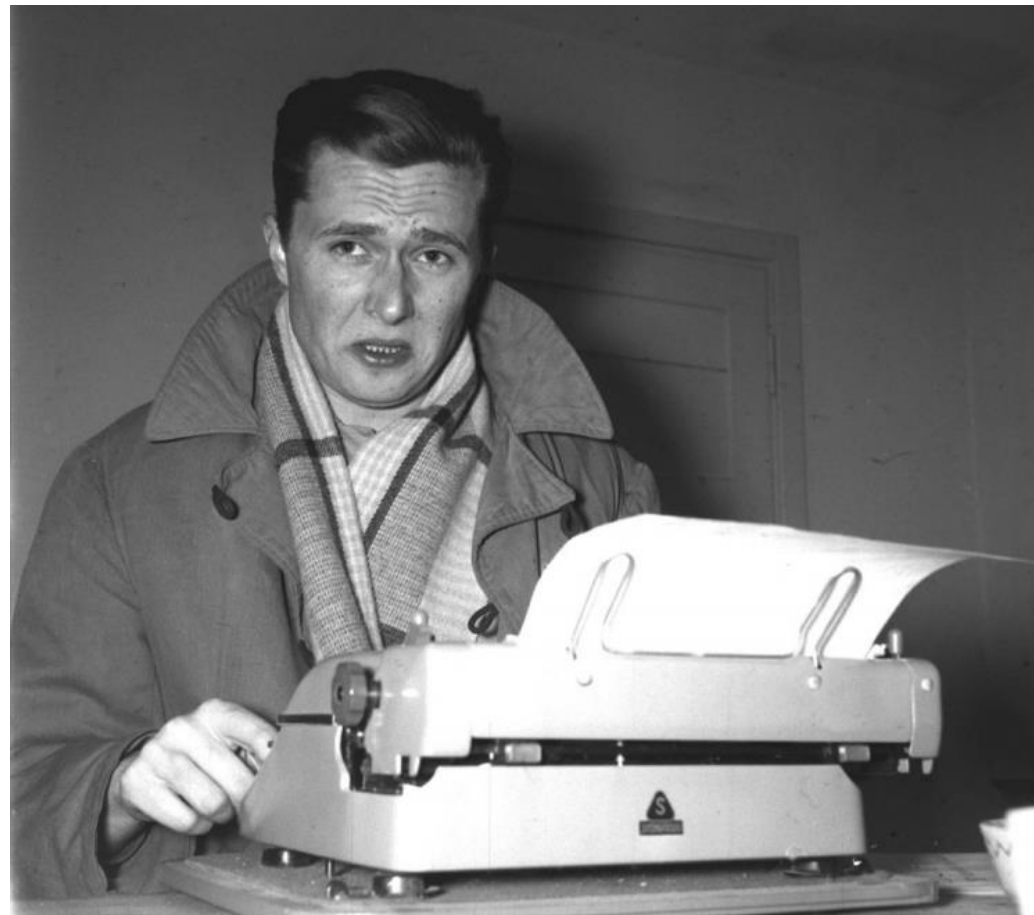

Fot. Marek Hłasko w Izraelu (1961)

Cechy twórczości Hłaski

W twórczości Marka Hłaski, odbieranej początkowo jako manifest indywidualizmu nowego pokolenia pisarzy '56, znajdziemy pesymistyczną wizję zastanej rzeczywistości. Świat przedstawiony jest brzydki, brutalny i wrogi, a bohaterowie opowiadań to zbuntowani, odrzuceni przez społeczeństwo samotnicy, przeżywający rozterki i dramaty egzystencjalne. W świecie, w którym upadły wartości, a przetrwało zaledwie kilka z nich, jak na przykład młodość, przyjaźń, miłość i wierność, możemy rozpoznać powszechny smutek epoki PRL.

Jedno z pierwszych opowiadań Hłaski, „Baza Sokołowska”, zostało utrzymane w konwencji socrealistycznej. W „Ósmym dniu tygodnia” brzydkie, przesycone złem i brudem otoczenie odziera z piękna także uczucie łączące Agnieszkę i Piotra. Podobnie w „Pierwszym kroku w chmurach”. Miłość młodych i pięknych ludzi zostaje w tym utworze odarta z niewinności za sprawą okrutnego i wulgarnego zachowania obcych ludzi. Motyw upodlonej miłości i straconych złudzeń powraca w twórczości Hłaski bardzo często, stając się znakiem przeraźliwej samotności młodych ludzi w smutnych czasach Polski Ludowej.

W USA

W styczniu 1966 r. Hłasko odleciał do USA na zaproszenie producenta filmowego. Wyjazd umożliwiła pomoc Romana Polańskiego, który chciał wspólnie z nim napisać scenariusz. Współpraca z reżyserem jednak się nie układała. Pisarz znów podjął nielegalną, ciężką pracę. W 1967 r. uzyskał licencję pilota. W grudniu 1967 r., przed sądem w Los Angeles skończyła się sprawa rozwodowa Hłaski i Sonii Ziemann. W maju 1968 r. uzyskał prawo stałego pobytu w USA. W 1966 r. wyjechał do Los Angeles, ściągnięty przez Romana Polańskiego Przyjaźnił się z Krzysztofem Komeda.

tomasz lach ostatni tacy przyjaciele

KOMEDA HŁASKO NIZIŃSKI

Grób Marka Hłaski w Warszawie na Powązkach

W maju 1969 r. poleciał do Monachium, by tam szczegółowo omówić warunki kontraktu dotyczącego telewizyjnych adaptacji swoich opowiadań. Mieszkał w domu redaktora telewizji niemieckiej w Wiesbaden i tam 13 czerwca 1969 r. znaleziono go martwego. Śmierć nastąpiła na skutek zapaści spowodowanej przez alkohol w połączeniu ze środkami nasennymi.

Jego prochy sprowadzono do Polski w 1975 roku.

Popiersie Marka Hłaski w Alei Sław na Skwerze Harcerskim w Kielcach

Grób Hłaski na Starych Powązkach

Marek Hłasko WILK

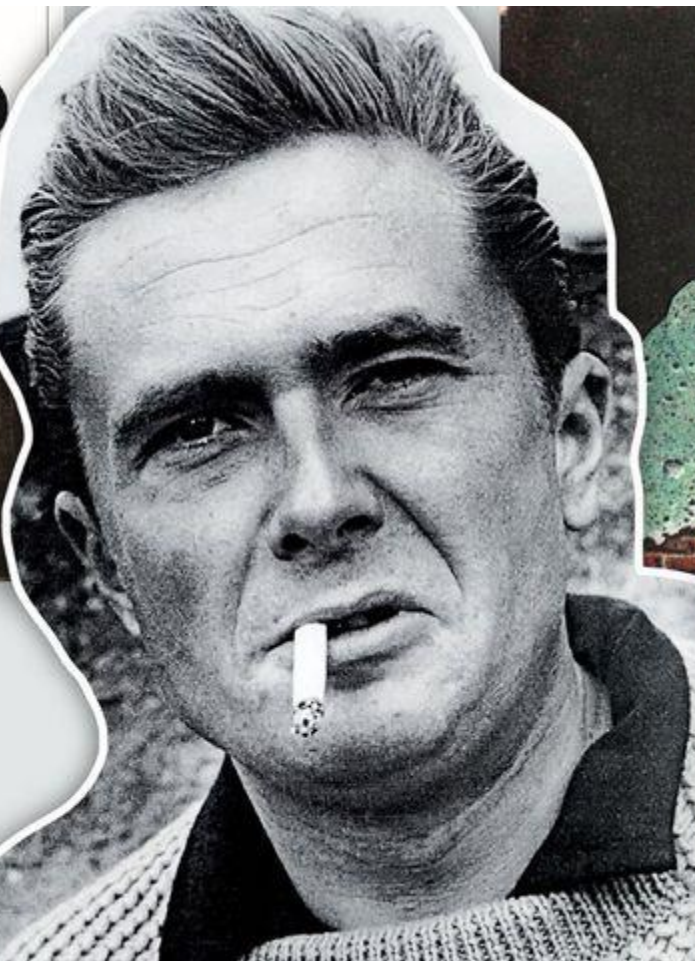

Tajemniczy zgon Marka Hłaski

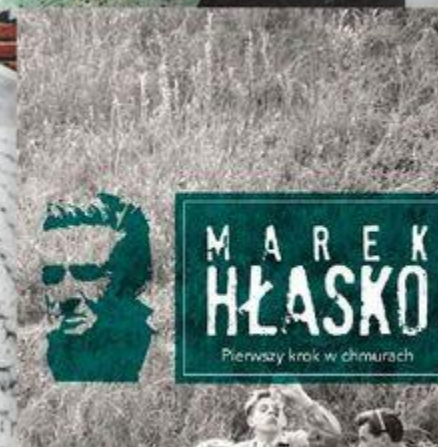
BONN, 16.6.

W sobotę w Wiesbaden (NRF) w niewyjaśnionych w pełni okolicznościach zmarł Marek Hłasko. Istnieje podejrzenie, iż popełnił samobójstwo. Zwłoki Hłaski znaleziono w mieszkaniu jego znajomego. Policji nie podała żadnych bliższych szczegółów dotyczących przyczyn zgonu wyklucza jednak możliwość odpowiedzialności za jego śmierć innych osób.

Jak wiadomo, Marek Hłasko, autor wielu opowiadań szkalujących Polską Ludową, zdraził w 1958 r. ojczyznę i zbiegł do Berlina zachodniego. Przez pewien czas przebywał w Izraelu, potem w W. Brytanii i NRF.

MAREK HŁASKO PIĘKNI, DWUDZIESTOLETNI

Cytaty

„W tym kraju można być tylko pijakiem lub bohaterem. Normalni ludzie nie mają tu nic do roboty”.
(„Ósmy dzień tygodnia”)

„Nie widziałem jeszcze ludzi, którzy spotkaliby się w dobrym miejscu życia. Takiego miejsca w życiu nie ma i być nie może. Zawsze zdaje się, że jest zbyt późno lub zbyt wcześnie; że zbyt wiele doświadczenia albo że zbyt mało. Zawsze coś stoi na przeszkodzie”. („Ósmy dzień tygodnia”)

„Czasami nie chodzi o to, aby się zmieniło na lepsze. Najczęściej chodzi o to, aby zmieniło się cokolwiek”.
(„Sowa, córka piekarza”)

„– Więc kiedy bywa się razem?

– Nie wiem. Może wtedy, kiedy jest się samemu. I kiedy tego drugiego człowieka już nie ma, i kiedy wiesz, że nigdy już nie wróci do ciebie. Może wtedy jesteś z nim naprawdę i na zawsze. Jeśli umiesz go pamiętać” („Sowa, córka piekarza”).

Cytaty

„Trzeba być samemu, zawsze samemu, aż stąd do wieczności... Tylko wtedy jest siła, i pragnienie, i nie ma ni cierpień, ani strachu, ani złych snów po drodze...” („Następny do raj”)

„Płaczesz? To dobrze. Jeśli jeszcze człowiek potrafi płakać, to wszystko można zacząć”. („Następny do raj”).

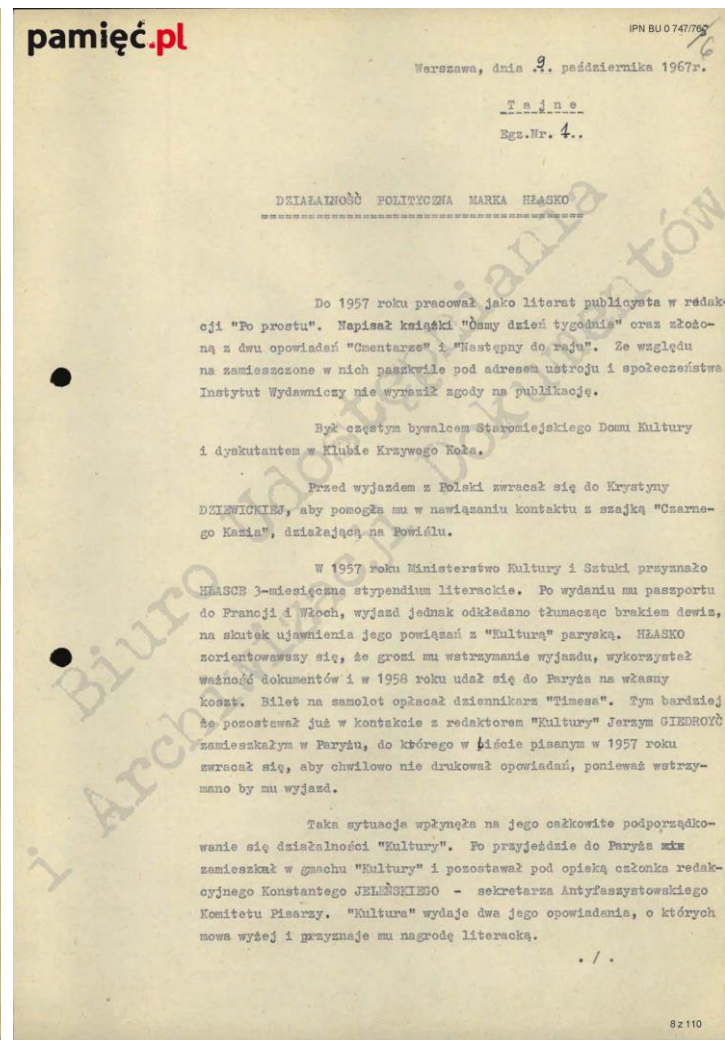
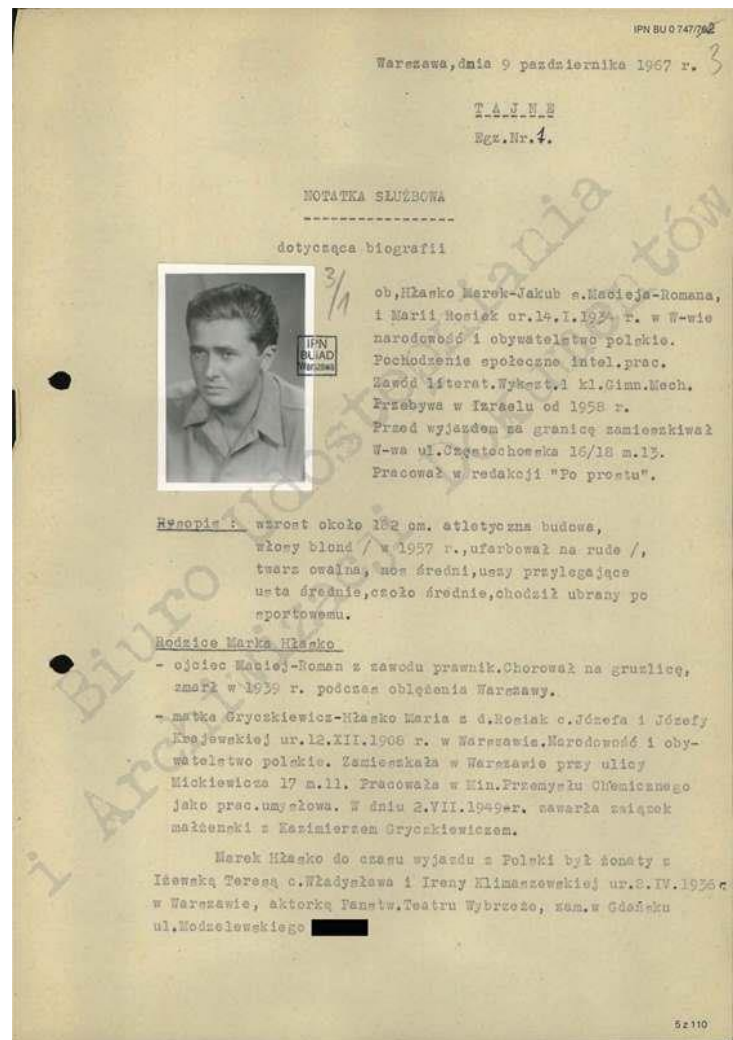
„Życie nie jest koniecznością, ale jeśli już człowiek zdecydował się żyć, powinien żyć pięknie”.

„Opowiedzieć wodę przez opis pustyni, opowiedzieć chleb przez opis głodu, opowiedzieć miłość przez opis samotności”.

„ (...) ludzie sami nie zmieniają się nigdy. Ludzi zmienia życie”.

„ Można przegrać lub wygrać (...), ale nie można rezygnować”.

MAREK HLASKO - AUTOR WYKLĘTY

<https://pamiec.pl/pa/teksty/wywiady/13167,AUTOR-WYKLETY.html>

Twórczość

- Sonata marymoncka.** Warszawa, PIW 1982
Pierwszy krok w chmurach. Warszawa, Czytelnik 1956
Cmentarze; Następny do raju. Paryż, Instytut Literacki 1958
Opowiadania. Paryż, Instytut Literacki 1963
Wszyscy byli odwrócenii. Brudne czyny. Paryż, Instytut Literacki 1964
Nawrócony w Jaffie; Opowiem wam o Esther. Londyn, Polska Fundacja Kulturalna 1966
Piękni dwudziestoletni. Paryż, Instytut Literacki 1966
Sowa, córka piekarza. Paryż, Księgarnia Polska 1968
Opowiadania. Warszawa, Czytelnik 1976
Utwory wybrane. T.1-6. Kraków, Wydawnictwo ABC; KOS 1980-1981
Namiętności. Kraków, Wydawnictwo Literackie 1982
Utwory wybrane. T.1-4. Warszawa, Czytelnik 1985
Palcie ryż każdego dnia. Warszawa, PIW 1983
Dzieła zebrane. T. 1-7. Warszawa, Da Capo 1993-1994
Listy Marka Hłaski. Warszawa, Oficyna Ypsilon 1994

Moda na Hłaskę

- Pod koniec lat 80. nastąpiła moda na Marka Hłaskę. Po raz pierwszy ukazały się w całości, bez ingerencji cenzury, wszystkie jego utwory. Książki Hłaski pojawiły się nawet w zestawie lektur obowiązkowych.
- Na kanwie jego prozy powstało wiele sztuk teatralnych i obrazów filmowych. Wojciech Has sfilmował „Pętlę”, Aleksander Ford „Ósmy dzień tygodnia”, a Czesław Petelski „Następnego do raję” jako „Bazę ludzi umarłych”.
- Bohaterowie Hłaski byli ludźmi, których każdy z nas spotykał, których unikał nieraz, których się lękał. Ale to nie zmieniało faktu, że oni istnieli, żyli. Świat złudzeń, niespełnionej miłości, pięknych dziewczyn cynicznych i wyrachowanych i takich samych chłopców, traktujących uczucie jak zabawę, grę, jak sport, a jednocześnie skrycie marzących o wielkiej miłości, którą znają jedynie z filmów czy książek” („Jak się tamte lata mylą...” Kira Gałczyńska).

Bibliografia

<https://dzieje.pl/postacie/marek-hlasko-1934-1969>

<https://culture.pl/pl/tworca/marek-hlasko>

<https://zpe.gov.pl/pdf/PvLCMgXEr>

<https://www.fanbook.news/22078/marek-hlasko-pisarz-i-symbol-pokolenia/>

https://wakelet.com/wake/Whsl_eGQU2hO7N6_EyV6

<https://terazhistoria.pl/14-1-1934-r-urodzil-sie-marek-hlasko/>

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/emigracja/68565,Marek-Hlasko-i-aparat-represji-PRL.html>

https://www.bu.umk.pl/Archiwum_Emigracji/Hla1.htm